

Kuinka ympäristökeskustelujen on käynyt Venäjällä?

Teemu Oivo
Helsingin yliopisto

Vuonna 2021 Venäjän ympäristönsuojelu, ja jopa kasvihuonekaasupäästöjä koskeva politiikka, näyttivät varovaisen lupaavia merkkejä. Ympäristöagenda kiinnosti venäläisiä yhä enemmän liittyen etenkin jäteongelmaan ja ilmansaasteisiin, mistä kaatopaikan rakentamisen estänyt Šiesin protestiliike oli Venäjän autoritäärisissä olosuhteissa huomattava kansalaisyhteiskunnan voimannäyte (Gorbacheva 2023).¹ Ilmastopolitiikan puolella valtion johto määrittä hiilineutraalisuustavoitteekseen vuoden 2060, mikä oli edistystä Venäjän lähtökohdat huomioiden.

Varautuneetkin toivot edistyksestä ympäristönsuojelun saralla kokivat kuitenkin iskun Venäjän aloitettua suurhyökkäyksensä Ukrainaan helmikuussa 2022. Lukuisten ihmishenkien menetysten vanavedessä on seurannut myös valtavasti ympäristövahinkoja. Monet länsimaat päättivät ajaa alas Venäjän-kauppansa, johon useissa Euroopan maissa liittyi huomattava kaasukauppa. Sen oli halvan energian lisäksi odotettu lujittavan rauhaa rakentavaa keskinäisriippuvuutta, mutta Kreml rahoitti sillä lopulta merkittävästi väkivaltaoneistoaan. Venäjän sanktiointi hyökkäyksen vuoksi on vaikuttanut kaasun ohella voimakkaasti myös öljyn, öljyjohdannaisten tuotteiden, hiilen, ydinvoimatekniikan, uraanin, mineraalien, lannoitteiden ja viljan markkinoihin sekä inflaatioon. Ympäristönsuojelun on kuitenkin pelätty jääneen sodan varjoon. Vaikka ukrainalaiset ovat joutuneet kärsimään Venäjän aloittamasta suurhyökkäyksestä eniten, ovat sodan vaikutukset levinneet maailmaan laajemmallekin.

Venäjän hyökättyä Ukrainaan on ympäristöliikkeen, kuten monien muidenkin kansalaisliikkeiden, toiminta joutunut entistä kovemman tarkkailun alle. Venäjällä kansalaisliikkeiden toiminta on toisaalta ollut pitkään haasteellista toimintaympäristön korruption sekä omaehtoiseen kansalaistoimintaan jopa vihamielisesti suhtautuvan hallinnon vuoksi. Vaikeuksista huolimatta ympäristöliikkeen piirissä on onnistuttu jossain määrin levittämään tietoisuutta ympäristöongelmista ja jopa mobilisoimaan ihmisiä protestoimaan ympäristölle vahingollisia hankkeita vastaan. Viranomaisten häirinnän ja toiminnan sabotoinnin välttämiseksi on liike

yleisesti pitänyt etäisyyttä ”poliittisesta” leimasta. Yhteiskunnassa laajemmin suhtautuminen ympäristökysymyksiä kohtaan vaikuttaa usein moniselkoiselta. Mielipidetutkimuksissa valtion tutkimuslaitos VTsIOMin kyselyissä vuosina 2020, 2021 ja 2023 suurin vastaajaryhmä – reilu 40 prosenttia – suhtautui ympäristön tilaan Venäjällä neutraalisti. Kuitenkin vuodesta 2021 vuoden 2023 helmikuuhun Venäjän ympäristön tilaa huonona pitävien määrä laski 26:sta 17 prosenttiin ja vastaajan omalla kotialueella (federaatiosubjektissa) 30:sta 23:een. (WCIOM 2023.)

Olen perehtynyt ympäristöviestintään Venäjällä osana Koneen Säätiön rahoittamaa Flowision-hanketta, jossa käsittelemme energian, jätteiden ja laajemminkin ympäristökysymysten havainnollistamista Venäjällä ja Suomessa. Tutkimuksessani olen tehnyt sisällön-analyysiä venäläisillä ympäristöviestintän Telegram-kanavilla esillä pidetyistä aihepiireistä sekä ympäristöongelmien sijoittumisesta poliittisen maantieteen subjektien näkökulmasta. Laajemmassa mittakaavassa kollektiiviset tavat hahmottaa luontoa ja ympäristöä voivat kertoa paljon myös epistemologisista yhteisöistä. Media on oppilaitosten ohella tunnistettu merkittäväksi tiedonvälityksen kanavaksi ja tiedon hankkimisen nopeuden vuoksi moni turvautuukin tiedonjanssaan internetin hakukoneisiin. Vaikka mediassa jaettuun tietoon voi suhtautua varautuneesti, vaikuttavat laajasti esillä pidetyt aiheet ihmisten tietoisuuteen ja puheenaiheisiin. Venäjällä pikaviestin Telegram on lisännyt suosiotaan erityisesti sodan aikana julkisen keskustelun jouduttua entistäkin tiukempaan syyniin. Tässä esseessä teen yleiskatsauksen ympäristöviestintään Venäjällä, erityisesti aihepiiriin erikoistuneilla Telegram-kanavilla ennen ja jälkeen helmikuun 2022.

Ympäristöaktivismi ja Telegram

Ympäristöaktivistien tilanteesta Venäjällä vuonna 2022 kertoo paljon saman vuoden joulukuussa julkaistu Moskovan Helsinki-ryhmän ja Venäjän sosioekologisen unionin laaja kyselytutkimus ympäristönsuojeluryhmistä (Ivanova & Nikolaev 2022). Hyökkäyssodan seurausten joukossa mainittiin muun muassa monien liikkeen aktivistien poismuutto Venäjältä. Lisäksi aiemminkin ympäristöaktivistien toimintaa vaikeuttaneiden yleisten epäluulojen, sensuurin, ja toisinajattelijoiden vainon kerrottiin voimistuneen entisestään. Tämä on hankaloittanut ympäristöaktivistien toimintaedellytyksiä, vähentänyt rahoituslähteitä ja tiedotusvälineiden yhteistyöhalukkuutta sekä lisännyt aktivistien kokemaa henkistä raskautta.

Ympäristöaktivistien pitkän aikavälin ongelmiin lukeutuvat aktivistien kokemat mustamaalauskampanjat, liikkeen hajaannus ja juridisen osaamisen puute. Valtiovalta suosii päätöksissään usein talussektoria ympäristön kustannuksella ja voimassa olevien lakien valvomista laiminlyödään. Paikallisten yhteisöjen ja asiantuntijoiden oikeus tulla kuulluiksi ympäristöön liittyvissä hankkeissa ja säädöksissä on heikentynyt viime vuosina. Lisäksi monet ympäristöjärjestöt ovat joutuneet ulkomaalaisten agenttien rekisteriin. Tästä syystä kyselyyn vastanneet ympäristöaktivistit kertoivatkin kansainvälisten yhteyksien ylläpitämisen merkittävästi vaikeutuneen ja usein jopa katkenneen (Ivanova & Nikolaev 2022). Esimerkiksi kansainvälinen ympäristöjärjestö Bellona rekisteröitiin ulkomaalaiseksi agentiksi tammikuussa 2017 ja huhtikuussa 2023 myös ei-toivotuksi organisaatioksi. Jälkimmäisen seurauksen Bellonan toiminnasta Venäjällä tuli laitonta ja järjestö suositteli Telegram-kanavansa tilaajia jakamaan heidän materiaaliaan vain luotettaville henkilöille. Kuukautta myöhemmin myös Venäjän Greenpeace julistettiin ei-toivotuksi organisaatioksi.

Kyselyyn vastanneet ympäristöaktivistit kertoivat joutuneensa entistä enemmän ”valikoimaan taistelunsa” ja päivittämään toimintatapojaan vastaamaan paremmin uusia olosuhteita. Osa vastaajista kertoi säästävänsä voimavarojansa esimerkiksi jättämällä hyödyttömiksi koetut uudet juridiset aloitteet tekemättä ja keskittymällä estämään ei-toivottuja aloitteita, joiden kanssa on paremmat mahdollisuudet menestyä. Samoin moni kertoi oppineensa herkemmin tunnistamaan, minkälaisissa tapauksissa kenenkin toimittajan tai poliitikon kanssa voi löytää yhteiset intressit ja milloin samojen henkilöiden kanssa päätyy todennäköisemmin vastakkaisiin leireihin. Uutismedioiden huomiota he kertoivat saavansa skandaali- ja katastrofiuutisilla. Paikallishallinnon kanssa yhteistyötä on tehty tapauksissa, joissa ympäristöjärjestöt omalla panoksellaan ovat voineet kompensoida viranomaisten heikkoja resursseja ja osaamista, esimerkiksi salametsästyksen valvonnassa. Sosiaalisen median merkitystä vastaajat korostivat ympäristöliikkeille tärkeinä, tiedottamisen ohella myös opetustehtävissä, organisoinnissa sekä oman toiminnan analyysissä. Sen avulla saa myös yleisön paremmin mukaan keskusteluun ja toimintaan. (Ivanova & Nikolaev 2022.)

Jo ennen helmikuuta 2022 monet temaattisesti arat keskustelut käytiin yhä useammin suljetuilla ja anonyymeillä foorumeilla johtuen rikostuomioihinkin johtaneesta voimakkaasta julkisen keskustelun kontrollista Venäjällä (Gabdulhakov 2020). Julkisilla kanavilla toimii kuitenkin edelleen monia sosiaalisen median vaikuttajia, joita heidän kymmenien ja jopa satojen tuhansien yleisönsä kuuntelee paitsi viihteeseen, myös kulutukseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvissä kysymyksissä. Kuten mediavallassa yleensäkin, merkittävää on usein juuri kyky ohjata huomiota eri kysymyksiin ja ratkaisuihin (Kunelius & Eide 2017).

Pikaviestisovellus Telegram lisäsi suosiotaan Venäjällä voimakkaasti 2010-luvun toisella puoliskolla ja edelleen vuonna 2022 Venäjältä blokkattujen Facebookin ja Instagramin käyttäjien alustan vaihtamisen myötä. Samalla tietoturvallisen viestinnän kysyntä on lisääntynyt ja Telegram on profiloitunut tietoturvallisena sovelluksena. Tutkijat ovat kuitenkin nostaneet esiin, ettei käyttäjätietojen salaus ole aukotonta, jos käyttäjät eivät erikseen osaa aktivoida monia suojaustoimintoja. Yhtiö ei ole myöskään sisällyttänyt toimintaansa varsinaisia avoimuus- ja vastuuvollisuusikäytäntöjä. (Wijermars & Lokot 2022.)

Vuonna 2021 Telegramin tavanomainen käyttäjä Venäjällä seurasi 5–10 kanavaa, oli verrattain nuori, aktiivinen ja kouluttautunut. 33 prosenttia moskovalaisista ja 13 prosenttia pietarilaisista käytti Telegramia, kun muualla maassa käyttäjiä oli alle viisi prosenttia väestöstä (Protsenko 2021). Sovelluksen käyttäjäkuntaa ei voi kuitenkaan kokonaisuudessa luonnehtia liberaaliksi tai maan hallinnon vastaiseksi, sillä myös Venäjän hallinnon jäsenet, valtaapitävien tukijat, kovan linjan nationalistit sekä niin sanotut sotabloggaajat käyttävät Telegramia. Tunnetusti myös Venäjän entinen presidentti Dmitri Medvedev, Tšetšenian johtaja Ramzan Kadyrov ja palkka-armeija Wagnerin perustaja Jevgeni Prigožin ovat suosineet sitä Ukrainan sodan aikana keskeisenä viestintäkanavanaan. Poliittisen ja salaisen viestinnän ohella Telegramia käyttävät myös firmat, järjestöt, vaikuttajat, bloggaajat sekä tavanomaiset ihmiset arkisessa viestinnässään. (Salikov 2019; Pertsev 2022.)

Ympäristöviestintä sodan taitteessa

Flowision-hankkeen käynnissä olevaan tutkimukseen on sisällynyt haastatteluja ympäristöaiheiden kanssa työtä tekevien toimittajien kanssa Venäjällä ja Suomessa.² Venäläistoimittajat ovat usein maininneet pikaviestinkanava Telegramin voimistuneen merkityksen heille tietolähteenä. He nimesivät 19 Telegram-kanavaa, joista alustavan yleistutustumisen jälkeen otin

tarkempaan seurantaani seitsemän tilaajamäärältään suurinta kanavaa. Karsintaan vaikutti se, että parin pienemmän kanavan ohella kahdeksanneksi suurin kanava lopetti toimintansa Venäjän alettua hyökkäyksensä helmikuussa 2022. En nimeä valittuja kanavia, koska niiden esittäminen yhteiskuntajärjestelmälle kriittisestä näkökulmasta voi lisätä viranomaisten epäluuloja niitä kohtaan ja Venäjän laintulkinta ja -valvonta ovat olleet vaikeasti ennakoitavissa niin internetin valvonnassa, kuin yleisemminkin (Gabdulhakov 2020).

Seuraamistani kanavista suurimmalla oli maaliskuussa 2022 hieman yli 100 000 tilaajaa. Seuraavien viiden kanavan tilaajamäärät olivat 16 000–59 000 ja seitsemänneksi suurimmalla reilu 6 000. Valikoimaan mahtui siis lähtökohtaisesti sekä makro- että mikrotason ympäristötematiikan kanavia, joiden tilaajamäärät vaihtelivat huomattavasti vuoden aikana ilman kaikkia kanavia selvästi yhdistävää yleistrendiä. Esimerkiksi seitsemänneksi suurin kanava kaksinkertaisti tilaajamääränsä vuodessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Venäjän maataloussektorista, ympäristön suojelusta ja luonnonvaroista vastaavan varapääministerin Veronika Abramtšenkon kanavalla oli keväällä 2023 vain reilu 8 000 seuraajaa.

Ympäristönsuojeluun liittyvistä venäläisistä Telegram-kanavista on vaikea löytää kattavaa listausta. Esimerkiksi Telegram-kanavia luetteloiva sivusto tgstat.ru ei löydä ympäristötematiikan avainhakusanoilla kattavia listauksia ja useimmat käyttämästäni kanavista on kategorisoitu ryhmään ”uutiset & media” tai jopa ”politiikka”, mikä on mielenkiintoista yllä mainitun politiikan teema-alueen välttelyn näkökulmasta. Kategorisointiin voivat osaltaan vaikuttaa ympäristöaiheiden vaikea rajaaminen ja yläkäsitteiden häilyvyys. Valitsemieni seitsemää kanavaa voi kuitenkin pitää kohtalaisen edustavana otoksena Telegramin ympäristönsuojelun keskusteluista sen perusteella, että Venäjän Greenpeace, ympäristöaiheisiin keskittynyt verkkomedia +1 (Pljus Odin) ja verkkolehti Sobaka.ru mainitsivat niistä suurimman osan listauksissaan suositeltavista vihreistä tai ympäristökanavista vuosina 2021 ja 2022.

Seuraamani Telegram-kanavat olivat tematiikaltaan yleiskanavia ja neljällä niistä ei ollut nimettyjä ylläpitäjiä. Nimetyistä kanavista yksi oli ammattiekologin nimikkokanava. Yhden kanavan ylläpitäjä päätti loppuvuonna 2021 alkaa osallistua omalla nimellään laajempaan yhteiskunnalliseen toimintaan muun muassa luennoitsijana oltuaan alun perin anonyymi vaikuttaja. Kanavista parilla on omat erilliset kotisivunsa. Käsittelemiensä aihepiirien puolesta kanavat olivat profiililtaan yleisluonteisia, joskin seitsemänneksi isoin kanava painotti muita huomattavasti enemmän liikemaailman ympäristösertifikaatteja ja -standardeja, kuten vastuullisen sijoittamisen ESG-luokitusta (*Environmental, Social, Governance*). Osalla kanavista julkaistiin harvakseltaan mainoksia, mutta niitä ei kuitenkaan voi luonnehtia kaupallisiksi.

	I	II	III	IV	V	VI	VII
tilaajamäärä	100,000	59,000	45,000	31,000	24,000	16,000	6,000
julkaisuja päivässä	5,9	1,9	2,7	1,8	1	10,8	1,3

Taulukko 1: Seitsemän tilaajamäärältään suurimman Telegram-kanavan pyöristetyt tilaajamäärät maaliskuun lopussa 2022 ja keskimääräinen julkaisutahti päivää kohden elokuun 2021 ja elokuun 2022 välillä.

Kanavien visuaalinen viestintä oli melko informatiivista, joskin se sisälsi ilmeisesti melko harvoin kanavien ylläpitäjien itse tuottamia grafiikkakuvaajia ja uutiskuvia. Postauksissa käytettiin hymiöitä melko usein ja meemejä harvoin. Puhelimilla kuvatut videot olivat suurin piirtein yhtä yleisiä kuin amatöörikuvilta vaikuttaneet kuvat. Vuorovaikutus sisällön tuottajien ja tilaajien välillä oli puolestaan melko vähäistä: reagointi hymiöillä oli aktivoitu kolmella ja kommenttikentät kahdella kanavalla. Useimpien kanavien seuraajien palautekeinoksi jäivät kanavan tilaus ja sen lopetus.

Kuudenneksi suurin kanava oli keskivertotahdiltaan, noin kymmenen julkaisua päivässä, ryhmän aktiivisin kanava, kun suurella osalla kanavista päivätahti oli lähellä kahta julkaisua. Kyseinen kanava oli ainoa, jolla oli selvä poliittinen narratiivi ja se myötäili valtion virallista linjaa. Tämä näkyi valtion viranomaisia huomattavasti puolustelevissa kirjoituksissa, jotka usein kritisoivat liike-elämää ja etenkin länsimaalaisia toimijoita. Kanava jopa mainosti Itä-Ukrainan mielikuvitustasavaltojen Telegram-kanavia ja toukokuussa 2023 se kirjoitti propagandistisesti, kuinka salametsästäjiltä takavarikoitu auto annettiin rintamalle Venäjän sotilaille ”parempaan käyttöön”. Poliittisen narratiivin vaikutusta kanavan suosioon on vaikea arvioida, mutta seuraamieni kanavien keskinäisten uudelleen julkaistujen perusteella suosiota keräsivät enemmänkin tämän kanavan julkaisemat viranomaisten ja hallintoelinten tiedotteet ja dokumentit. Kyseisellä kanavalla olikin helmikuussa 2023 verrattain korkea sitaatti-indeksi 807,5 (tgstat.ru).

Edellä mainittua kanavaa lukuun ottamatta seuraamani kanavat tuntuivat yleisesti välttelevän asettumasta ympäristökysymyksissä selvästi Venäjän hallinnon puolelle tai sitä vastaan. Tämän voi nähdä jatkumona jo 2000-luvulta alkaneelle kansalaisjärjestöjen, mediatoimijoiden ja tutkijoidenkin strategialle välttellä ongelmia vallanpitäjien kanssa. Hallinnonvastainen viestintätapa näkyi valitsemieni seitsemää Telegram-kanavaa pienemmällä ympäristöaktivistien kanavalla, jossa esimerkiksi sotaa kutsuttiin Venäjän lainvastaisesti ”sodaksi”. Huhtikuun 2022 ja 2023 välillä tämän kanavan tilaajamäärä puoliintui aiemmasta 2 500 tilaajasta, minkä ajankohdan huomioon ottaen voi spekuloida ainakin osittain johtuvan ihmisten varovaisuudesta näyttäytyä viranomaisten tulkinnassa epäilyttävien kanavien tilaajana.

Yleiskatsauksena kanavilla suositut aiheet liittyvät kaupunkilaiselämään (vähemmässä määrin datsoille), jätteeseen, kierrätykseen, metsäpaloihin ja hallinnollisiin päätöksiin, joista syntyi harvakseltaan kriittistä keskustelua. Keskusteluun jätteistä ja saasteista liittyvät muun muassa vuonna 2019 alkanut ja federaatiosubjektien vastuulla oleva jätereformi sekä kaupunkien vuosina 2018–2024 toteuttama *Tsistyvi vozduh* (”Puhdas ilma”)-hanke. Sähköön ja polttoaineeseen liittyvät energia-aiheet olivat yllättävän vähän näkyvissä, ja olisikin mielenkiintoista selvittää tarkemmin, käsitetäänkö ne ympäristönsuojelusta erillisiksi aiheiksi.

Sodan alettua helmikuussa 2022 seuraamistani Telegram-kanavista neljän ylläpitäjät kirjoittivat lukijoilleen refleктоivan postauksen ilmaisten syvän huolensa tulevaisuudesta, kuvaamatta kuitenkaan tapahtunutta tai huoliaan konkreettisesti. Kirjoituksissa pohdittiin jonkin verran ympäristöagendan suhteellista tärkeyttä ”nykytilanteessa” ja kanavista kaksi ilmoitti aikovansa julkaista surullisten uutisten vastapainoksi positiivisia uutisia ympäristöstä. Kirjoitusten ohella reaktioiksi voi laskea sen, että kanavista jokainen julkaisi hyökkäyksen aloituksen lähipäivinä huomattavasti tavallista tahtiaan vähemmän sisältöä. Ne alkoivat myöhemmin kirjoittaa sotaan liittyvistä aiheista melko pintapuolisesti, esimerkiksi pakotteiden vuoksi menetetyn tuonnin korvaamisesta uusilla markkinoilla ja innovaatioilla sekä vaikutuksista liike-elämän standardeihin. Melko useilla näistä julkaisuista oli positiivinen näkökulma liittyen esimerkiksi odotuksiin paperin jalostustuotteiden tuonnin vähentymisen

heijastumisesta paperin kulutukseen sekä venäläisten vähentyneestä lentomatkailusta ja vaatteiden kulutuksesta.

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sotaan liittyvien aiheiden taustasyistä kertoi lähinnä vain valtion virallista narratiivia myötällilyt kanava, jonka ylläpitäjät olivat kenties muita vähemmän huolissaan julkaisujensa juridisista seurauksista. Se muun muassa puolusteli ympäristön hyvinvoinnin näkökulmasta kyseenalaisia valtion ”sanktioiden vastaisia toimia”, kuten luonnonsuojelutavoitteista joustamista ja teollisuuden tukemista. Lisäksi erään toisen kanavan ylläpitäjä julkaisi jonkin verran sanktioiden negatiivisista ympäristövaikutuksista, kuten vihreän teknologian tuonnin estoista ja kaasun vaihtamisesta hiileen syyttäen näistä teoista länsimaita.³ Hän käsitteli myös sotaan liittyviä ympäristöuhkia, kuten Zaporizžjan ydinvoimalan tilannetta. Tästä aiheesta hän kirjoitti viitaten Venäjän valtion viralliseen tiedotukseen, jossa vaaran aiheuttajana esitettiin Ukrainan armeija, mutta toisaalta hän laueamminkin manasi ihmiskunnan tyhmyyttä.

Takaisin isoon kuvaan

Viestintä ympäristön suojelua käsittelevillä Telegram-kanavilla vaikuttaa palanneen helmikuun 2022 alun shokin jälkeen suuressa määrin tavanomaisiin aihepiireihin ekologisen elämäntyylin vinkeistä metsäpaloihin ja liike-elämän ympäristösertifikaatteihin. Sodan vaikutuksia ympäristöagendaan käsiteltiin kokonaisuudessaan suhteellisen vähän. Tämä vähäkin on mielenkiintoista siitä näkökulmasta, kuinka Venäjän aktiiviset kansalaiset pystyvät erittäin ahtaalla olevan sananvapauden puitteissa keskustelemaan sodan vaikutuksista.

Ympäristöongelmat hahmottuivat Telegramissa monessa määrin Venäjän, ja muidenkin valtioiden, sisäisiksi asioiksi vaikka ne ovat usein ylirajaisia ja globaaleja. Aiemmin Marianna Poberežskaja on huomionut venäläisten ilmastoblogien tutkimuksessaan, että hänen seuraamansa bloggarit ja kommentaattorit eivät arvioineet kriittisesti Venäjän valtion omaa toimintaa liittyen ilmastokriisin torjuntaan (Poberežskaya 2018). Vastaava tendenssi on näkynyt myös seuraamillani Telegram-kanavilla vuodesta 2021 kevääseen 2023. Hiilidioksidipäästöjen vähennys on problematisoitu kyllä Venäjällä tavoitteiden toteutuksessa kaupunki- ja aluetasolla, muttei valtion tasolla. Toisaalta paikallishallinnon toimintaa vastaan protestoidaan Venäjällä edelleen olosuhteiden vaikeutumisen huolimatta. Esimerkiksi huhtikuussa 2023 Orjolin kaupungissa paikalliset protestoivat joukolla metsän poikki rakennettavaa autotietä vastaan.

Tätä kirjoitettaessa keväällä 2023 Venäjän lähitulevaisuudesta on erittäin vaikea ennustaa mitään. Toivottavasti kuitenkin Venäjältä löytyy lähitulevaisuudessa Ukrainan jälleenrakennukseen osajia ja tekijöitä monen muun tarpeen ohella myös pahasti kärsineen ympäristön tilan kartoitukseen ja huoltoon. Toisaalta kansainvälinen ilmastoyhteistyö on hyvin mahdollisesti tulevaisuudessa ensimmäisiä asioita, jotka sodan päätyttyä pakottavat länsimaat ja Venäjän yhteistyöhön, sillä sitä koko planeetan yhteinen tarve kiipeästi vaatii.

Viitteet

- 1 Šiesin protestiliikkeestä on kirjoittanut muun muassa Aleksandra Barmina (2021).
- 2 Aihetta käsittelee alustavasti esimerkiksi hankkeen podcast, ks. Dovbysh, Perkiömäki & Davydova 2022.
- 3 Kysymys kaasun korvaamisesta hiilellä on lisäksi yksi harvoista ja näkyvimmistä ympäristönsuojeluaiheista Venäjän federatiivisilla tv-kanavilla. Tämän kysymyksen taustoitetaan tavanomaisesti liittyvän pakotteisiin, muttei Venäjän hyökkäykseen.

Lähteet

- Barmina, Aleksandra (2021), “We don’t want Moscow waste here”: successful ecological movement in Shies, Arkhangelsk region. – Flowision blog. <<https://flowision.fi/2021/10/26/we-dont-want-moscow-waste-here/>> (Tarkistettu 23.5.2023).
- Dovbysh, Olga, Perkiömäki, Mika & Davydova, Angelina (2022), Russian environmental media. Flowision podcast. <<https://flowision.fi/2022/03/22/flowision-podcast-02-russian-environmental-media/>> (Tarkistettu 9.5.2023).
- Gabdulhakov, Rashid (2020), (Con)trolling the web: Social media user arrests, state-supported vigilantism and citizen counter-forces in Russia. – *Global Crime* 21:3–4, 283–305. <<https://doi.org/10.1080/17440572.2020.1719836>>
- Gorbacheva, Elena (2023), “Pomor’e ne Pomoika”: Framing the Protest Campaign against the Land-fill Project at Shies Station in Russia’s Arkhangelsk Region” – *Energy/Waste: Approaches to the Environment in Post-Soviet Cultures*. Eds. Maria Hristova, Alyssa DeBlasio & Irina Anisimova. Bergen: University of Bergen, 42–64. <<https://doi.org/10.15845/slavberg.21.c131>>
- Ivanova, Ekaterina & Nikolaev, Asya (2022), *Prirodoohrannaja dejatel’nost’ v Rossii: vyzovy, zapory, perspektivy*. Programma Rossijskaja Sotsialno-ekologitšeski sojuz (RSoES) po podderžke ekoaktivistov & Moskovskaja Helsinskaja gruppy (MHG). <<https://rusecounion.ru/ru/envmov2022>> (Tarkistettu 5.5.2023).
- Kunelius, Risto & Eide, Elisabeth (2017), The Problem: Climate Change, Politics and the Media. – *Media and Global Climate Knowledge: Journalism and the IPCC*. Eds. Risto Kunelius, Elisabeth Eide, Matthew Tegelberg & Dmitry Yagodin. New York: Palgrave Macmillan, 1–32.
- Pertsev, Andrey (2022), Vladimir Putin’s Telegram hawks. – *Riddle*, 20.11.2022. <<https://ridl.io/vladimir-putin-s-telegram-hawks/>> (Tarkistettu 9.5.2023).
- Poberezhskaya, Marianna (2018), Blogging about Climate Change in Russia: Activism, Scepticism and Conspiracies. *Environmental Communication* 12:7, 942–955. <<https://doi.org/10.1080/17524032.2017.1308406>>
- Protsenko, Anton (2021), Issledovanije auditorii Telegram. – <<https://tgstat.ru/en/research-2021>> (Tarkistettu 9.5.2023).
- Salikov Alexey (2019), Telegram as a Means of Political Communication and its use by Russia’s Ruling Elite. *Politologija* 95:3, 83–110. <<https://doi.org/10.15388/Polit.2019.95.6>>
- WCIOM (2023), Monitoring the environmental situation in Russia. <<https://wciom.com/press-release/monitoring-the-environmental-situation-in-russia>> (Tarkistettu 10.5.2023).
- Wijermars, Mariëlle & Lokot, Tetyana (2022), Is Telegram a “harbinger of freedom”? The performance, practices, and perception of platforms as political actors in authoritarian states. – *Post-Soviet Affairs* 38:1–2, 125–145. <<https://doi.org/10.1080/1060586X.2022.2030645>>